

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΥ**

302177
Αθήνα, 1.11.2011
Αρ. Πρωτ.: ΥΠ.ΠΟ.Τ./ΓΡ.ΥΠ./Κ.Ε./1

Ταχ. Δ/ση: Μπουμπουλίνας 20
Ταχ. Κώδ : 106 82
Τηλέφωνο : 2131322-362, 363, 368
Fax : 210-82.01.426

ΠΡΟΣ: Βουλή των Ελλήνων
Δ/ση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων
ΚΟΙΝ: 1. Βουλευτή κ. Γεώργιο Ανατολάκη

Θέμα: Απάντηση στη με αριθμό πρωτοκόλλου 27/3.10.2011 Ερώτηση

Σε απάντηση της με αριθμ. πρωτοκόλλου 27/3.10.2011 Ερώτησης του Βουλευτή κ. Γεωργίου Ανατολάκη και σύμφωνα με τα στοιχεία που έθεσαν υπόψη μας οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, σας γνωρίζουμε τα εξής:

Η Πελοπόννησος χαρακτηρίζεται από πλήθος φρουριακών κατασκευών που ανάγονται σε ποικίλες χρονικά εποχές και αποτελούν σταθμούς εξέλιξης της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής αλλά και φορείς μνήμης και ιστορικής συνέχειας, η διάσωση και η ανάδειξη των οποίων αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο σημαντικού έργου των Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Στην πλειονότητα των κάστρων αυτών, το ΥΠ.ΠΟ.Τ. έχει επέμβει είτε σωστικά, μετά από αιφνίδιες καταπτώσεις τμημάτων τειχών ή βραχωδών πρανών, με κατεπείγουσες εργασίες στήριξης και στερέωσής τους, είτε με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στην ανωδομή τους, με εργασίες αποκατάστασης των τειχών και εργασίες συνολικής ανάδειξης για την διευκόλυνση της αναγνωσιμότητας και επισκεψιμότητάς τους.

Ειδικότερα :

Ο πύργος στη νότια πλευρά του κάστρου Μίλα, στον δήμο Οιχαλίας (πρώην Μελιγαλά) υπέστη κατάρρευση τμήματός του στη βορειοδυτική γωνία του, όπως διαπιστώθηκε μετά από επιτόπια αυτοψία της αρμόδιας 26^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων (αριθμ. πρωτ. 1591/21.4.2010 έγγραφό της). Για την αντιμετώπιση της επικινδυνότητας του κτίσματος έχουν ληφθεί άμεσα μέτρα προστασίας, σύμφωνα με την τεχνική έκθεση που συντάχθηκε από τον μηχανικό της Εφορείας (αριθμ. πρωτ. 1591/29.4.2010).

Όσον αφορά στα Κάστρα Μεθώνης και Κορώνης, με την με αριθμ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ30/38012/1491/1.10.1998 απόφαση, συστάθηκε επιστημονική Επιτροπή Κάστρων Πυλίας που υπάγεται στο Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων με αντικείμενο την αναστήλωση και συντήρηση των κάστρων της Πυλίας. Το έργο της επιτροπής συνεχίζεται με διαρκείς και τακτικούς καθαρισμούς και έργα ανάδειξης.

Σχετικά με τον πύργο Βιλλεαρδουίνου στο Κάστρο Μεθώνης, ο οποίος βρίσκεται στην νοτιοανατολική επιθαλάσσια πλευρά των τειχών και του οποίου έχει καταρρεύσει τμήμα, βρίσκεται σε εξέλιξη η σύνταξη μελέτης στερέωσής του από το επιστημονικό προσωπικό της επιτροπής του Ταμείου Διαχείρισης Πιστώσεων. Η συνολική ανάδειξη του Κάστρου πραγματοποιήθηκε από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων του ΥΠ.ΠΟ. στο πλαίσιο του Προγράμματος «Κάστρων Περίπλους». Οι εργασίες που εκτελέστηκαν αφορούσαν στην στερέωση και αποκατάσταση οκτώ Πυλών εντός του αρχαιολογικού

χώρου, στην διαμόρφωση πορείας περιήγησης των επισκεπτών και στην κατασκευή Η/Μ εγκαταστάσεων. Εκτός του Κάστρου δημιουργήθηκαν χώροι εξυπηρέτησης των επισκεπτών (Πωλητήριο, εκδοτήριο εισιτηρίων, αναψυκτήριο και χώροι υγιεινής), τοποθετήθηκε περιμετρικός ηλεκτροφωτισμός ανάδειξης του κάστρου και επίσης διαμορφώθηκε χώρος στάθμευσης Ι.Χ. και τουριστικών λεωφορείων.

Σχετικά με τον προμαχώνα IV του Κάστρου Κορώνης, το εν λόγω κτίσμα βρίσκεται σε κατάσταση ερείπωσης, η οποία προκλήθηκε εν μέρει από την ανατίναξή του το 1944 από τους Γερμανούς και επιδεινώθηκε από τη διάβρωση της θάλασσας. Η πραγματοποίηση εργασιών προϋποθέτει γεωτεχνική μελέτη και στερεωτικά μέτρα ικανού οικονομικού κόστους. Όσον αφορά στον προμαχώνα II έχουν πραγματοποιηθεί μελέτες και εργασίες άμεσων σωστικών έργων στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ με τον τίτλο «Στερέωση και Αποκατάσταση τμημάτων του κάστρου Κορώνης».

Αναφορικά με την επισκεψιμότητα των ανωτέρω μνημείων, η επισκεψιμότητα του Κάστρου Μεθώνης υποβοηθήθηκε με την έκδοση σχετικού οδηγού και την τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων ενώ στο Κάστρο Κορώνης η περιήγηση διευκολύνθηκε με τις πινακίδες σήμανσης.

Η πρόσβαση και περιήγηση στο κάστρο του Μίλα προσκρούει σε θέματα που σχετίζονται με ιδιοκτησίες ιδιωτών και είχε στο παρελθόν απασχολήσει την Υπηρεσία σε συνεργασία με τον δήμο Μελιγαλά. Ωστόσο, και στο μνημείο αυτό είχε τοποθετηθεί ενημερωτική πινακίδα για την καλύτερη παρουσίασή του στους επισκέπτες. Η παρούσα, όμως, κατάσταση του μνημείου αναβάλλει την περαιτέρω ανάδειξή του, η οποία θα επαναπροσδιοριστεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο.

Όσον αφορά στα υπόλοιπα κάστρα του νομού Μεσσηνίας, εκτελούνται από την 26^η ΕΒΑ συστηματικά έργα καθαρισμών και εκθαμνώσεων. Σε συνεργασία μάλιστα και με την πρώην ΝΑΜ-Αναπτυξιακή Μεσσηνίας Α.Ε. συντάχθηκε προγραμματική σύμβαση μέσω της οποίας πραγματοποιήθηκε καθαρισμός και προσβασιμότητα και άλλων κάστρων (Ζαρνάτας, Λεύκτρου, Λατζουνάτου, Κρεμπενής, Πηδήματος, Κυπαρισσίας, Παλαιοναβαρίνου, Πολίχνης, Πέραν, Μίλα), όπως και για την τοποθέτηση σε αυτά ενημερωτικών πινακίδων. Ειδικά για το Κάστρο Καλαμάτας, στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ η Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων πραγματοποίησε εργασίες στερέωσης των βραχωδών πρανών του Κάστρου Καλαμάτας, προϋπολογισμού 1.412.914,69€ για την βελτίωση της ευστάθειάς τους.

Επίσης, τόσο στο Κάστρο Καλαμάτας όσο και σε αυτά της Κυπαρισσίας, της Μεθώνης και του Νιόκαστρου Πύλου υπάρχει μονίμως προσωπικό της Υπηρεσίας που μεριμνά για τον ευπρεπισμό τους.

Επισημαίνεται ότι κατεξοχήν τα αρχαιολογικά μνημεία υφίστανται τις συνέπειες των καιρικών φαινομένων σε συνδυασμό με τη φθορά του χρόνου και των γεωλογικών φαινομένων. Υπενθυμίζουμε ότι παρά τις αγαθές προθέσεις όλων, τα κάστρα αποτελούν τεράστιες εκτάσεις μνημειακής αρχιτεκτονικής (το κάστρο Μεθώνης είναι το μεγαλύτερο σε έκταση στον ελλαδικό χώρο) με σύνθετα τεχνικά προβλήματα, τα οποία δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν βεβιασμένα. Η επιμέρους και διαρκής προσπάθεια αποκατάστασης τμημάτων τους αποτελεί, εντούτοις, μέριμνα των Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Συμπληρωματικά, κατατίθενται πίνακες στους οποίους περιέχονται:

Α) Έργα φορέων του Υπουργείου Πολιτισμού τα οποία υλοποιήθηκαν στο Νομό Μεσσηνίας στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ. Πιο συγκεκριμένα:

Με σκούρο χρώμα σημειώνονται τα έργα επί βυζαντινών – μεταβυζαντινών μνημείων, στα οποία περιλαμβάνονται και Κάστρα (βλ. τίτλους έργων). Πιο συγκεκριμένα στον πίνακα εμφανίζονται το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, ο Νομός, οι κωδικοί ΟΠΣ, ο τίτλος του έργου, ο φορέας υλοποίησης, ο προϋπολογισμός και οι δαπάνες του έργου.

Β) Έργα φορέων του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, τα οποία εντάχθηκαν στο ΕΣΠΑ 2007 – 2013 (Ε.Π Δυτικής Ελλάδος – Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων και Ε.Π Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα), στο Νομό Μεσσηνίας, όπου με σκούρο χρώμα εμφανίζονται ειδικότερα τα έργα που υλοποιούνται επί βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων, στα οποία περιλαμβάνονται και Κάστρα.

Σχετικά με τα λοιπά κάστρα της Πελοποννήσου, σας πληροφορούμε τα ακόλουθα:

Στο νομό Λακωνίας διατηρείται ικανός αριθμός μεσαιωνικών (βυζαντινών είτε φραγκικών) οχυρωματικών έργων -σημεινόντων κάστρων, όπως επίσης οχυρωμάτων και φυλακείων/βιγλών-, καθώς και ένα σημαντικό κάστρο της περιόδου της οθωμανοκρατίας.

Το Κάστρο του Μυστρά, το αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα μεσαιωνικής πόλης στην Ελλάδα, αποτελεί έναν οργανωμένο αρχαιολογικό χώρο που διαθέτει τις απαραίτητες υποδομές για την διευκόλυνση και την ενημέρωση των επισκεπτών και είναι εγγεγραμμένος στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Unesco από το 1989 και προστατεύεται με σειρά Βασιλικών Διαταγμάτων και Υπουργικών Αποφάσεων από το 1921 έως σήμερα. Στον χώρο πραγματοποιούνται αναστηλωτικές εργασίες, ερευνητικές εργασίες που άπτονται της αρχιτεκτονικής των μνημείων και της ρυμοτομίας, καθώς και έργα υποδομής, όπως δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, ηλεκτρισμού για την αντιμετώπιση και εκτάκτων αναγκών. Για την αρτιότερη προστασία των ναών έχουν γίνει εργασίες συντήρησης στη ζωγραφική και τη γλυπτική τους, ενώ πρόσφατα έχουν συνταχθεί μελέτες συντήρησης του γραπτού και γλυπτού διακόσμου καθώς και των δαπέδων των ναών της Μητρόπολης, της Ευαγγελίστριας, της Αγίας Σοφίας, της Παντάνασσας και της Περιβλέπτου από συντηρητές της 5ης ΕΒΑ και της αρμόδιας Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων του ΥΠ.ΠΟ.Τ. Η πρόσφατη αναδιοργάνωση των εργαστηρίων συντήρησης στα κτήρια του συγκροτήματος της Μητρόπολης συμβάλλει σημαντικά στο συνεχές έργο της 5^{ης} Εφορείας στον τομέα αυτό.

Το 2001, έγινε σήμανση του χώρου με ενημερωτικές πινακίδες, καθώς και επανέκθεση στο Μουσείο του Μυστρά, όπου πλέον παρουσιάζονται τα νεότερα πορίσματα της έρευνας σε ένα περιβάλλον που συνάδει με τις σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις. Το 2005 ολοκληρώθηκε μία εκτεταμένη δράση μουσειακών παρεμβάσεων, που, μεταξύ άλλων, περιέλαβε την αναδιοργάνωση των αρχαιολογικών αποθηκών και την έκθεση γλυπτών στο βόρειο αίθριο και στον ημιυπαίθριο χώρο του Μουσείου. Από το έτος 2007 και εξής πραγματοποιούνται στο χώρο εκτεταμένες εργασίες καθαρισμού από την πυκνή βλάστηση και ευπρεπισμού των μνημείων. Το ανωτέρω ευρείας έκτασης έργο έχει εκτελεσθεί με χρηματοδότηση από τα Μ.Ο.Π., το Β' και Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Το Κάστρο της Μονεμβασίας και η άμεση γύρω περιοχή του είναι κηρυγμένα ως αρχαιολογικός χώρος. Σημαντικές εργασίες πραγματοποίησε στον χώρο η 5^η Εφορεία στο πλαίσιο του έργου «Η Μονεμβασία στην μακραίωνη πορεία της», με συγχρηματοδότηση από το Γ' Κ.Π.Σ. (2000–2005). Αντικείμενο του έργου αποτέλεσε η αποκατάσταση αξιόλογων μνημείων του Κάστρου της Μονεμβασίας, η συντήρηση αρχαιολογικού υλικού και κειμηλίων, η βελτίωση της επισκεψιμότητας του χώρου και η ανάδειξη του σε ένα υπαίθριο ανοικτό μουσείο, ο καθαρισμός μνημείων και η διαμόρφωση δρόμων του πολεοδομικού ιστού, η υλοποίηση δικτύου περιήγησης – σήμανσης του αρχαιολογικού χώρου. Παράλληλα, στο πλαίσιο δράσης της Εφορείας ανακατασκευάστηκαν και στερεώθηκαν, σύμφωνα με την αρχική του μορφή, τμήματα του ανατολικού και νότιου θαλάσσιου τείχους της Κάτω Πόλης Μονεμβασίας. Σε εξέλιξη βρίσκεται η διαδικασία έγκρισης από την αρμόδια Δ/ση Αναστήλωσης Βυζ. και Μεταβυζαντινών Μνημείων του ΥΠ.ΠΟ.Τ. της μελέτης που έχει εκπονήσει επιστημονική ομάδα του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου για τη στερέωση των βραχωδών πρανών στο κάστρο, ώστε να αποτραπούν τυχόν κίνδυνοι για τους κατοίκους του ενεργού οικισμού της Κάτω Πόλης, τους επισκέπτες και τα ίδια τα μνημεία. Τέλος, αναμένεται η έκδοση της απόφασης ένταξης του έργου «Αποκατάσταση και Ανάδειξη του Ανατολικού Τείχους στην Κάτω Πόλη Μονεμβασίας» στο ΕΣΠΑ 2007–2013 (στο πλαίσιο του οποίου βρίσκεται σε εξέλιξη το έργο «Αποκατάσταση και Ανάδειξη Ναών Παναγίας Μυρτιδιώτισσας και Αγίας Άννας στην Κάτω Πόλη της Μονεμβασίας»).

Το Κάστρο Γερακίου πρόκειται για μία από τις σπάνιες περιπτώσεις σωζόμενης εγκατάστασης των υστεροβυζαντινών χρόνων (13ος-15ος αι.) που διατηρεί τον αυθεντικό χαρακτήρα της, καθώς δεν έχει υποστεί μεταγενέστερες επεμβάσεις. Από τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους υλοποιείται, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, το έργο «Οργάνωση,

βελτίωση της επισκεψιμότητας του Αρχαιολογικού Χώρου Γερακίου και συντήρηση μνημείων». Το Γεράκι θα αποτελέσει τον τρίτο μεγαλύτερο οργανωμένο αρχαιολογικό χώρο βυζαντινών χρόνων στη Λακωνία που θα βρίσκεται σε συνέργεια με τους επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους του Μυστρά και της Μονεμβασίας. Οι τρεις χώροι, του Μυστρά, της Μονεμβασίας και του Γερακίου συνιστούν ένα ιστορικό, διοικητικό και μνημειακό τρίπτυχο που θα αναβιώσει και συνεπώς στους επισκέπτες του νομού Λακωνίας θα είναι δυνατή η πρόταση περιήγησης στα μεγάλα αυτά κέντρα του Δεσποτάτου του Μορέως. Το εν λόγω έργο συνιστά το μεγαλύτερο έργο που θα πραγματοποιήσει η Εφορεία στη Λακωνία στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, με προϋπολογισμό 1.500.000€.

Το Κάστρο του Πασσαβά, νοτιοδυτικά του Γυθείου, κηρυγμένο ως προέχον βυζαντινό μνημείο (Β.Δ. 25.2.1922, ΦΕΚ 28/Α/26.2.1922), σώζεται σε μέτρια κατάσταση διατήρησης, καθώς έχει υποστεί καταστροφές σε πολλά σημεία του. Το 1987 είχαν εκτελεσθεί εργασίες καθαρισμού του χώρου από τη βλάστηση και μικρής έκτασης διαμορφώσεις, ενώ φράχθηκαν τα στόμια των υδατοδεξαμενών για λόγους προστασίας των επισκεπτών. Το κάστρο είχε ενταχθεί στην πειραματική ενέργεια «Archi-Med» του Υπουργείου Πολιτισμού (1999–2001), που αφορούσε στη χαρτογράφηση και τεκμηρίωση οχυρωματικών μνημείων των Ενετών και Ιωαννιτών ιπποτών στη Μεσόγειο. Η 5^η ΕΒΑ μεθοδεύει προγραμματισμό εκτεταμένων καθαρισμών από την εξαιρετικά πυκνή αυτοφυή βλάστηση, τόσο στο κάστρο όσο και στο μονοπάτι πρόσβασης σε αυτό, σε συνεργασία και το αρμόδιο δασαρχείο Γυθείου, μετά τους οποίους θα είναι δυνατή η εκπόνηση σχετικών τεχνικών εκθέσεων και/ή μελέτης για τον προγραμματισμό κατ' αρχάς εργασιών συντήρησης, στερέωσης και στη συνέχεια ανάδειξης του κάστρου.

Το Κάστρο Μαΐνης στον όρμο του Μέζαπου, στη χερσόνησο Τηγάνι της Μέσα Μάνης, είναι κηρυγμένο ως αρχαιολογικός χώρος και μνημείο (Υ.Α. 29568/67/8.4.1970, ΦΕΚ 267/Β/16.4.1970). Σώζεται σε μέτρια κατάσταση διατήρησης, καθώς πολλά τμήματά του έχουν υποστεί καταστροφές και κατάρρευση. Τη δεκαετία του 1980 ο καθηγητής Ν. Β. Δρανδάκης και ομάδα του Πανεπιστημίου Αθηνών πραγματοποίησαν πολυετή συστηματική ανασκαφική διερεύνηση στη θέση, κυρίως σε σχέση με τον σημαντικό ναό που βρίσκεται στο Κάστρο.

Στο Κάστρο Βατίκων, βορειοανατολικά της Νεάπολης Βοιών, κοντά στον οικισμό του Μεσοχωρίου, που είναι κηρυγμένο ως αρχαιολογικός χώρος (Υ.Α. ΥΠΠΕ/Α/Φ31/47104/5389/9.11.1976, ΦΕΚ 1431/Β/29.11.1976) και διατηρείται, παρά τις καταρρεύσεις στο μεγαλύτερο τμήμα του, πραγματοποιήθηκαν το 2010, με την άδεια και την επίβλεψη της 5^{ης} Εφορείας ΕΒΑ, εργασίες καθαρισμού από τη βλάστηση, διευθετήσεις λιθοσωρών καθώς και περιορισμένες διερευνητικές εργασίες, στο πλαίσιο εκπόνησης μελέτης στερέωσης, συντήρησης και ανάδειξης του Κάστρου, την οποία χρηματοδότησε η αστική, μη κερδοσκοπική εταιρεία «Αφροδισιάς». Πολύ πρόσφατα η ανωτέρω εταιρεία παραχώρησε τη σχετική μελέτη ως δωρεά στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, ώστε να ενταχθεί σε κάποιο χρηματοδοτικό πρόγραμμα. Μάλιστα, ο μελετητής, αρχιτέκτων-αναστηλωτής Κλήμης Ασλανίδης, παρουσίασε πριν από λίγες ημέρες το μνημείο και τα αποτελέσματα της μελέτης του στο Διεθνές Συνέδριο *Οχυρωματική αρχιτεκτονική στην Πελοπόννησο (5ος–15ος αιώνας)*, που πραγματοποιήθηκε στην Κόρινθο (30.9 – 2.10.2011).

Το Κάστρο Κελεφάς, κηρυγμένο ως προέχον βυζαντινό μνημείο (Β.Δ. 25.2.1922, ΦΕΚ 28/Α/26.2.1922), με ζώνη προστασίας 500–750μ. (Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ30/20186/487/8.7.1988, ΦΕΚ 609/Β/24.8.1988), χαρακτηριστικό παράδειγμα οθωμανικής οχυρωματικής αρχιτεκτονικής, σώζεται σε γενικά καλή κατάσταση. Κατά το παρελθόν είχαν πραγματοποιηθεί μικρής έκτασης στερεωτικές εργασίες σε ορισμένα σημεία της οχύρωσης, ενώ τη δεκαετία του 1990 είχε ενταχθεί στο πρόγραμμα «Κάστρων Περίπλους» του ΤΑΠΑ.

Σε οχυρωματικά έργα μικρότερου μεγέθους (οχυρά, βίγλες) εκτελούνται εργασίες κυρίως άμεσων μέτρων προστασίας και ανάδειξης (καθαρισμοί από τη βλάστηση και ευτρεπισμός του περιβάλλοντα χώρο), στο πλαίσιο βέβαια που το επιτρέπουν οι οικονομικές δυνατότητες και οι περιορισμοί που θέτει η ίδια η χωροθέτηση των

οχυρωματικών αυτών έργων, σε εξαιρετικά δύσβατες, συχνά και απρόσιτες θέσεις. Σημαντική στην όλη αυτή προσπάθεια είναι η συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, φορέων και γενικότερα της τοπικής κοινωνίας.

Σχετικά με μικρότερα οχυρωματικά έργα, η 5^η ΕΒΑ συνέταξε το 2008, στο πλαίσιο των άμεσων μέτρων προστασίας των πυρόπληκτων μνημείων του νομού Λακωνίας από τις πυρκαγιές του 2007, τεχνική έκθεση για τη λήψη μέτρων στο υστεροβυζαντινό οχυρό της Ζαραφόνας (νότια του σημερινού οικισμού της Καλλιθέας), ωστόσο το χρηματικό ποσό, που είχε προβλεφθεί από το Ταμείο Αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών, δεν έχει ακόμη πιστωθεί στην Υπηρεσία. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ελίκας χρηματοδότησε τη μελέτη αναστήλωσης του λεγόμενου «Πύργου του Φονιά» (βόρεια της Νεάπολης Βοιών), μεταβυζαντινό μνημείο που χρονολογείται πιθανότατα στην περίοδο της Β' Ενετοκρατίας (1690-1715), η οποία εγκρίθηκε αρμοδίως από το ΥΠ.Π.Ο.Τ. (ΥΠΠΟ/ΔΑΒΜΜ/37061/1061/11.6.2009). Πρόσφατα, το θέρος του 2010, πραγματοποιήθηκαν, σε συνεργασία και με την επίβλεψη της Εφορείας, εργασίες καθαρισμού τμήματος του μονοπατιού που οδηγεί στο κατεστραμμένο υστεροβυζαντινό κάστρο του Καστρίου, στη βόρεια Λακεδαίμονα, ενώ το θέρος του 2010 και του 2011, με άδεια της Εφορείας πραγματοποιήθηκαν από εθελοντές της Αθλητικής Ένωσης και του Πολιτιστικού Συλλόγου Λογκανίκου εργασίες καθαρισμού του μονοπατιού που οδηγεί στο, πλησιόχωρο στον Μυστρά, ερειπωμένο υστεροβυζαντινό οχύρωμα του Λογκανίκου, οικισμού που οι τοιχογραφημένοι ναοί μαρτυρούν το σπουδαίο μεσαιωνικό παρελθόν του.

Σχετικά με τα κάστρα που ανήκουν στην αρμοδιότητα της 25^{ης} ΕΒΑ, έχουν ήδη ενταχθεί στο ΕΣΠΑ 2007-2013, στο πλαίσιο του Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ – ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ 2007-2013, ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 08 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής Πελοποννήσου» τα εξής έργα:

1. «Αποκατάσταση Αρχαιολογικού Χώρου Αγιονορίου, Δήμου Τενέας, Ν. Κορινθίας»

2. «Ανάδειξη του Κάστρου Ακροναυπλίας στο Ναύπλιο, Δήμου Ναυπλίου, Ν. Αργολίδας»

3. «Ανάδειξη-Οργάνωση προσβάσεων Αρχαιολογικού Χώρου Κάστρου Λάρισας, Δήμου Άργους, Ν. Αργολίδας»

4. «Στερέωση-αποκατάσταση του νοτιοδυτικού (Φράγκικου) πύργου και του περιβόλου του και επείγουσες στερεωτικές εργασίες της κρήνης Άνω Πειρήνης στο Κάστρο Ακροκορίνθου, Δήμου Κορινθίων, Ν. Κορινθίας».

Τα παραπάνω έργα έχουν ήδη αρχίσει να υλοποιούνται από την άνοιξη του 2011.

Επιπλέον, έχει ήδη εγκριθεί για ένταξη στο ΕΣΠΑ έργο που αφορά στην «Ανάδειξη Κάστρου Καρύταινας (διαμόρφωση μονοπατιού, συντήρηση-στερέωση Ιερού Ναού Παναγίας, στερέωση Οικίας Κολοκοτρώνη και αποκατάσταση Βυζαντινού Πύργου Ματζουρανογιάννη, αποκατάσταση Πύργου Λεβένταινας)», ενώ έχει ήδη ξεκινήσει η διαδικασία υποβολής για έγκριση των στοιχείων για το έργο «Στερέωση – αποκατάσταση – ανάδειξη και επανάχρηση Φρουρίου Μπούρτζι Δ. Ναυπλίου, Ν. Αργολίδας».

Ακόμα, είναι σε εξέλιξη οι εργασίες αποκατάστασης των πυρόπληκτων (πυρκαγιές έτους 2007) κάστρων Ακροκορίνθου, Ν. Κορινθίας και Λεονταρίου, Δ. Μεγαλόπολης, Ν. Αρκαδίας.

Στο πλαίσιο της προώθησης της επιστημονικής γνώσης επί της Οχυρωματικής Αρχιτεκτονικής, της επισήμανσης μνημείων και ζητημάτων σχετικών με την αποκατάσταση, συντήρηση και ανάδειξή τους, η 25^η ΕΒΑ, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών, διοργάνωσε το προαναφερόμενο Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Οχυρωματική Αρχιτεκτονική στην Πελοπόννησο (5ος - 15ος αι.)» που διεξάχθηκε στο Αλεξάνδρειο Συνεδριακό Κέντρο του Δήμου Λουτρακίου, στον Ισθμό της Κορίνθου. Σε αυτό, παρουσιάστηκαν γνωστά και άγνωστα βυζαντινά κάστρα της Πελοποννήσου, επιστημονικές μελέτες και έρευνες, με στόχο τη διεύρυνση της επιστημονικής γνώσης, αλλά και την ευαισθητοποίηση πολιτών και αρμόδιων φορέων για την προστασία, ανάδειξη και τουριστική προβολή τους.

Σχετικά με τα κάστρα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της 6^{ης} ΕΒΑ, σημειώνεται ότι έχουν ενταχθεί στο ΕΣΠΑ το Φρούριο Ρίου Αχαΐας, το Κάστρο Πατρών και το Κάστρο Χλεμούτσι Κυλλήνης Ηλείας, όπου οι εντατικές ανασκαφικές και αναστηλωτικές εργασίες συμβάλλουν στην ανάδειξη τους, τα καθιστούν κατάλληλα προς επισκεψιμότητα και τονώνουν τη τουριστική κίνηση.

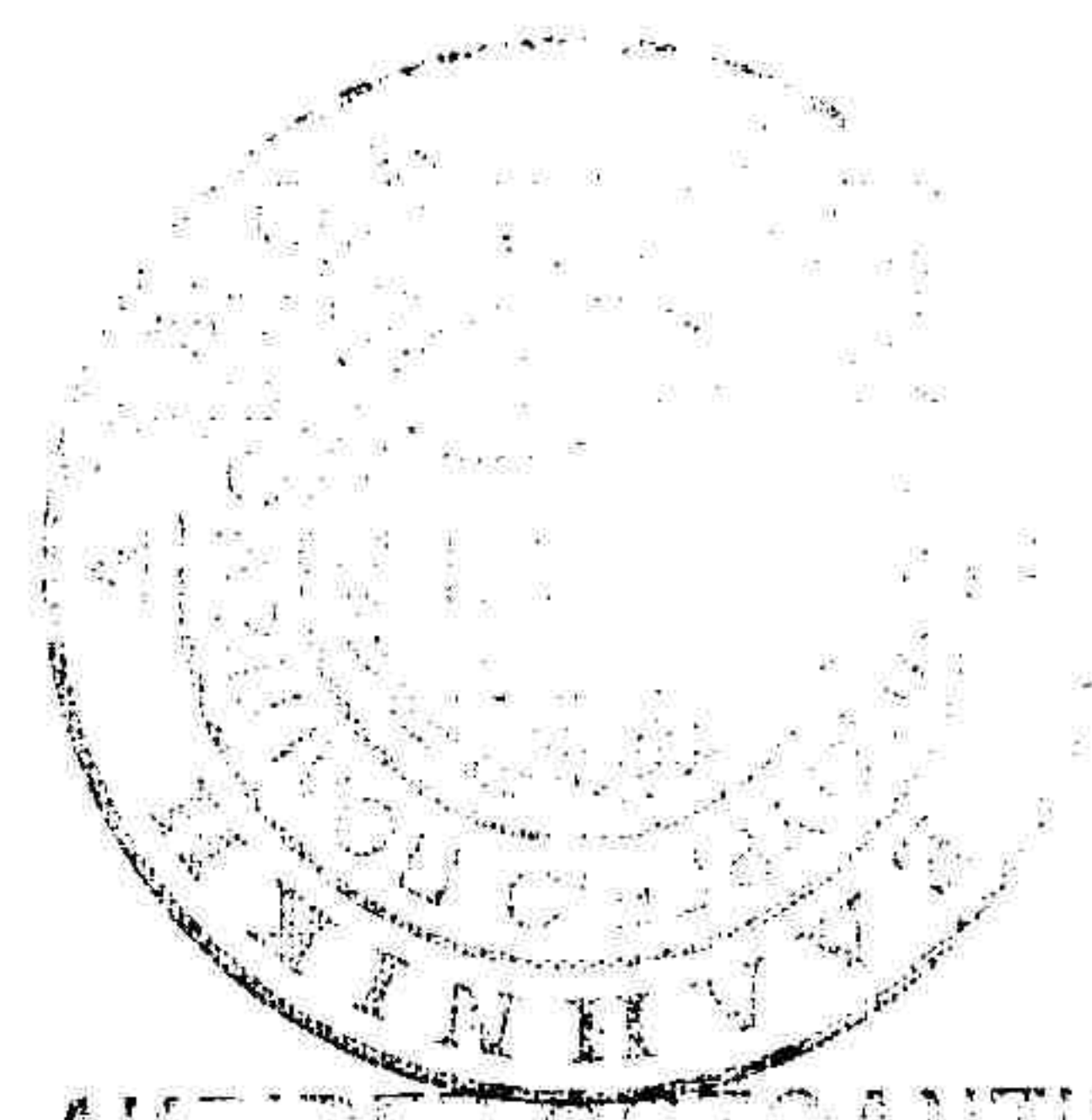
Όπως προκύπτει και από τα παραπάνω, η διατήρηση, η συντήρηση και η ανάδειξη των κάστρων και γενικότερα της πολιτιστικής κληρονομιάς συνιστά βασική προτεραιότητα του ΥΠ.ΠΟ.Τ., ενώ οι παρεμβάσεις που πραγματοποιεί στοχεύουν στη λειτουργική ένταξη των μνημείων στο σύγχρονο κοινωνικό και πολιτιστικό γίνεσθαι και την ενίσχυση της επικοινωνιακής διάστασής τους μέσα από την πληρέστερη ενημέρωση των επισκεπτών.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΗΤΙΑΔΗΣ

Συνημμένοι: Πίνακες

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Υφυπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού
2. Γραφείο Γενικής Γραμματέως ΥΠ.ΠΟ.Τ.
3. ΔΒΜΑ
4. ΔΑΒΜΜ
5. 5^η ΕΒΑ
6. 6^η ΕΒΑ
7. 25^η ΕΒΑ
8. 26^η ΕΒΑ
9. ΕΥΠΟΤ

ΛΕΞΙΔΕΣ ΟΤΙ ΣΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
Από το αρ. 12/14
Αθήνα..... 21/2/14.....

ΕΡΓΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΟ Γ΄ ΚΠΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΝΟΜΟΣ	ΚΩΔ. ΟΠΣ	ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΔΕ	ΕΡΓΟ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΟΠΣ	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ
Π.Ε.Π. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	70589	2002ΣΕ01430087	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	26η ΕΒΑ	739.580,04	739.580,04	100,0%
Π.Ε.Π. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	104547	2006ΣΕ01430041 2006ΣΕ01430042	ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΣΤΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	ΔΑΒΜΜ-26η ΕΒΑ	1.800.210,35	1.749.271,32	97,2%
Π.Ε.Π. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	104548	2006ΣΕ01430043	ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΚΟΡΩΝΗΣ	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε	600.000,00	596.304,88	99,4%
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	61143	2002ΣΕ01430012 2002ΣΕ01430015	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ, ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΧΩΡΟΥ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ - ΙΘΩΜΗΣ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	7.812.054,29	7.708.069,37	98,7%
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	76442	2003ΣΕ01430049	ΜΕΓΑΡΟ ΧΟΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	12.700.000,00	8.798.418,04	69,3%
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	109356	2006ΣΕ01430050	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΛΗ' ΕΠΚΑ	1.372.000,00	1.365.865,78	99,6%
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	115397	2007ΣΜ01430017	ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ Ν. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	26η ΕΒΑ	60.000,00	59.819,91	99,7%
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	115484	2008ΣΜ01430004	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ Ν. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΛΗ' ΕΠΚΑ	60.000,00	53.310,76	88,9%
ΣΥΝΟΛΟ						25.143.844,68	21.070.640,10	83,8%

ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΕΣΠΑ 2007-2013

ΤΙΤΛΟΣ ΕΠ	ΚΩΠ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	MIS	ΚΩΔ ΠΔΕ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΟΣ ΠΥ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΟΠΣ	% ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΟΠΣ
Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	305623	2010ΣΕ01480140	ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ ΠΥΛΟΥ - ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ Ι. Ν. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ	ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΧ. ΕΡΓΩΝ	1.400.000	21.654	1,55%
Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	305680	2010ΣΕ01480150	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ	ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΧ. ΕΡΓΩΝ	2.800.000	30.352	1,08%
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	298304	2010ΣΕ01480120	Αποκατάσταση Ιερού Ναού Μεταμόρφωσης Σωτήρος Χριστιανούπολης Μεσσηνίας	Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΝ ΒΥΖ. & ΜΕΤΒΥΖ ΜΝΗΜΕΙΩΝ	3.050.000	15.000	0,49%
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	300326	2011ΣΕ01480018	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΤΙΡΙΑΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ Ι.Μ. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ (ΑΝΔΡΟΜΟΝΑΣΤΗΡΟ)	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	700.000	21.064	3,01%

ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΕΣΠΑ 2007-2013

ΤΙΤΛΟΣ ΕΠ	ΚΩΠ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	MIS	ΚΩΔ ΠΔΕ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΟΣ Π/Υ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΟΠΣ	% ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΟΠΣ
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	300482	2011ΣΕ01480000	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΗ ΜΕΣΟΡΟΥΓΓΑ ΑΛΑΓΟΝΙΑΣ	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	270.000	14.132	5,23%
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	300483	2011ΣΕ01480016	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΣΤΗ ΛΑΓΚΑΔΑ	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	150.000	11.688	7,79%
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	300484	2011ΣΕ01480012	ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΓΛΥΠΤΟΥ ΔΙΑΚΟΣΜΟΥ Ι.Ν. ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟ ΚΑΜΠΙΝΑΡΙ ΠΛΑΤΣΑΣ	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	330.000	14.160	4,29%
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	322704	2011ΣΕ01480063	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΟΣ ΣΤΟ ΛΟΦΟ ΤΟΥ ΑΝΩ ΕΓΚΛΙΑΝΟΥ, Δ.Δ. ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΛΗ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	400.000	4.140	1,04%

ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΕΣΠΑ 2007-2013

ΤΙΤΛΟΣ ΕΠ	ΚΩΠ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΣ	MIS	ΚΩΔ ΠΔΕ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΟΣ Π/Υ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΟΠΣ	
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	352220	2011ΣΕ01480145	ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΕΙΧΩΝ ΚΑΣΤΡΟΥ ΑΝΔΡΟΥΣΑΣ	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	500.000	0,00%	
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	355211	2011ΣΕ01480154	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΤΡΟΥΠΑΚΗΔΩΝ-ΜΟΥΡΤΖΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΑΜΥΛΗ, ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ (Β'ΦΑΣΗ)	Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΝ ΒΥΖ. & ΜΕΤΒΥΖ. ΜΝΗΜΕΙΩΝ	1.500.000	0,00%	
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	355538	2011ΣΕ01480157	ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΖΩΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	170.000	0,00%	
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	58	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	355539	2011ΣΕ01480156	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΦΙΛΙΑΤΡΩΝ	26η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	105.000	0,00%	
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	59	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	279369	2003ΣΕ01430049	ΜΕΓΑΡΟ ΧΟΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	5.746.009	4.221.760	73,47%
Δυτική Ελλάδα - Πελοπόννησος - Ιόνιοι Νήσοι	59	Πελοποννήσου	Μεσσηνίας	279369	2010ΣΕ01480014	ΜΕΓΑΡΟ ΧΟΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	5.746.009	4.221.760	73,47%